

Mówić z SENSEM

Sensoryczne uwarunkowania rozwoju mowy

ELŻBIETA KONOPACKA

neurologopeda

terapeuta integracji sensorycznej

oligofrenopedagog

Wydawnictwo KOMLOGO

Program szkolenia

1. Rozwój mowy.
2. Akcja Relacja – na co należy zwracać uwagę w kontakcie z dzieckiem.
3. Etapy rozwoju mowy dziecka według Leona Kaczmarka.
4. Układy sensoryczne – ich budowa i funkcjonowanie.
5. Korelacja procesów integracji sensorycznej z rozwojem mowy.
6. Kompetencja językowa i komunikacyjna – czym są i jak je rozwijać.
7. Wsparcie małego dziecka w zakresie osiągnięcia kamieni milowych.
8. Rozwijanie kompetencji językowej i komunikacyjnej u dzieci – rodzaje ćwiczeń i aktywności oraz przedstawienie wybranych pomocy dydaktycznych.

Rozwój mowy

Mowa jest umiejętnością **złożoną i wielozmysłową** (polisensoryczną). Wymaga zaangażowania wielu struktur biorących udział zarówno w odbiorze, jak i nadawaniu.

Proces nabywania mowy wymaga **odpowiedniej stymulacji**. Bez niej rozwój mowy jest narażony na opóźnienia.

Rozwój mowy

W procesie rozwoju mowy bardzo ważną rolę odgrywa **sprawność ruchowa**, w tym małej motoryki, oraz właściwy poziom napięcia mięśniowego.

Prawidłowy **rozwój dużej motoryki** (mięśni tułowia, ramion, bioder, kończyn dolnych i górnych) **stanowi podstawę prawidłowego rozwoju małej motoryki**, czyli precyzyjnych ruchów dłoni, palców, warg i języka.

Rozwój mowy

„Niezwykle **precyzyjna motoryka** obwodowego narządu mowy jest częścią składową motoryki ogólnej. **Rozwój mowy** jest więc ściśle związany z przebiegiem i poziomem rozwoju ruchowego. Niska sprawność motoryczna narządów artykulacyjnych powoduje, że dziecko nie potrafi wykonać precyzyjnych, subtelnych ruchów, potrzebnych do wyartykułowania danej głoski (...) **Dzieci ze znacznie upośledzoną motoryką, koordynacją statyczną i dynamiczną całego ciała zaczynają mówić później i niejednokrotnie wykazują zaburzenia mowy**”.

S. Masgutowa, A. Regner, *Rozwój mowy dziecka w świetle integracji sensorycznej*, Wrocław 2009, s. 83.

Rozwój mowy

Podstawowymi wskaźnikami wyznaczającymi rozwój mowy jest **prawidłowy słuch fizyczny** oraz **ogólne zdolności ruchowe**.

Specjaliści zauważają zależność między opóźnieniami w rozwoju ruchowym a zaburzeniami rozwoju mowy.

Szczególnie istotna jest umiejętność kontrolowania i koordynowania dużych grup mięśniowych (tułów, ramiona biodra, szyja, kończyny). Dzięki temu dziecko osiąga „**kamienie milowe**”.

„Kamienie milowe”

 INTEGRATED
Learning Strategies

1 month

2 months

3 months

4 months

5 months

6 months

7 months

8 months

9 months

10 months

11 months

12 months

Rozwój mowy

Kształtowanie się drobnych, precyzyjnych ruchów wiąże się z rozwojem mowy oraz z funkcjami optycznymi i percepcyjnymi.

W procesie **rozwoju mowy czynnej** ważną rolę odgrywają sprawności czuciowo-motoryczne ręki. **Dzieje się tak, ponieważ ośrodki korowe odpowiedzialne za tego rodzaju umiejętności położone są w bliskim sąsiedztwie.**

Rozwój mowy

Reprezentacja dłoni, języka, warg i żuchwy zajmuje bardzo duży obszar kory mózgowej.

Usprawnianie tych obszarów jest najskuteczniejsze poprzez ruch, zróżnicowany dotyk, ucisk i stymulację termiczną.

W rejonie ustno-twarzowym, w skórze warg, na czubku języka i na opuszkach palców **jest najwięcej receptorów dotykowych.**

Czynności prymarne

Funkcje prymarne, inaczej funkcje biologiczne, to pewne aktywności w przestrzeni orofacjalnej, które **pojawiają się wcześniej niż mowa i artykulacja**.

Należą do nich przede wszystkim:

- oddychanie
- gryzienie
- żucie
- połykanie
- szereg innych niewerbalnych czynności, takich jak czynności fizjologiczne (kasłanie, ziewanie), mimika twarzy, autostymulacja w obrębie kompleksu ustno-twarzowego

Funkcje oralno-motoryczne

Mięśnie jamy ustnej (stawów zuchwowo-skroniowych, ust, języka i policzków) **współdziałają ze sobą.**

Dzięki tej współpracy możliwe jest gryzienie, żucie, połykanie i rozwój mowy.

Mięśnie jamy ustnej współpracują także z mięśniami w innych obszarach ciała, m.in. mięśniami klatki piersiowej, przepony oraz kręgosłupa. Koordynacja pracy tych mięśni zapewnia odpowiednie i efektywne oddychanie, a także rozwój funkcji fonacyjnych. Wpływa również na kształtowanie się właściwej postawy, która niezbędna jest do prawidłowego oddychania oraz artykulacji.

Funkcje oralno-motoryczne

Prawidłowo rozwijając się niemowlę w wieku 3-4 miesięcy **stymuluje swoje mięśnie oralne**, wkładając sobie do ust palce dłoni, potem stóp, zabawki i przedmioty, które znajdują się w jego otoczeniu.

Dzięki temu stymulowane są ruchy stanowiące początek żucia (w 5-7 m. ż.), koniecznego podczas jedzenia.

Im więcej okazji do stymulacji, tym lepiej i sprawniej dziecko zaczyna panować nad ruchami języka.

Funkcje oralno-motoryczne

Trudności z żuciem i gryzieniem powodują, że naturalny trening aparatu artykulacyjnego nie jest efektywny. Nie rozwija się także ogólna koordynacja wszystkich mięśni jamy ustnej.

To może skutkować **opóźnionym rozwojem mowy.**

Jeśli u dziecka stwierdzono zaburzenia o typie nadwrażliwości i/lub o podłożu motorycznym, to mogą być one przyczyną opóźnionego rozwoju mowy.

Funkcje oralno-motoryczne

Mowa rozwija się wtórnie w stosunku do ssania, połykania, gryzienia i żucia, ale w tych czynnościach biorą udział te same mięśnie.

Dlatego też **trudności z karmieniem** i/lub samodzielnym jedzeniem (żuciem, gryzieniem, połykaniem) **mogą zapowiadać** opóźniony rozwój mowy lub jej zaburzenia.

Symptomy trudności motorycznych

- Problemy ze ssaniem
- Nagły kaszel
- Wycieki śliny
- Niewłaściwy tor oddychania (przez usta)
- Częste infekcje górnych dróg oddechowych
- Nieregularne i głośne przełykanie
- Unikanie twardych pokarmów

Trudności z karmieniem

Wybiórcza dieta może mieć różne przyczyny:

- medyczne
- sensomotoryczne
- psychosomatyczne

Wybiórcze jedzenie obejmuje: wczesne trudności z karmieniem, późne wprowadzanie zróżnicowanych produktów, selekcję produktów, presję ze strony dorosłych.

Metoda BLW

Metoda BLW (*ang. baby led weaning*) – „bobas lubi wybór”:

- Doskonalenie kompetencji oromotorycznych (żucia, gryzienia, kształtowanie sprawności motorycznych) oraz ogólnej koordynacji ruchowej.
- Dostarczenie doznań sensorycznych.
- Dostarczenie pozytywnych emocji związanych z jedzeniem.

Zależność między jedzeniem a mową

Istnieje zależność między prakcją oralną (docelowymi ruchami artykulacyjnymi) a ruchami związanymi z przyjmowaniem pokarmu.

Podczas jedzenia oraz artykulacji **występują analogiczne ruchy** w obrębie warg, języka, podniebienia miękkiego i zuchwy, czyli wszystkich ruchomych części aparatu mowy.

Trudności w jedzeniu

Dla dzieci z trudnościami sensorycznymi problemem w jedzeniu może być zapach, smak, konsystencja, struktura, temperatura pokarmu, a także „aspekt techniczny”.

Pierwszym krokiem do poznania żywności w celu zwiększenia różnorodności pokarmów jest **manipulacja produktami** (ugniatanie, ściskanie, rozrzucanie i rozcieranie).

Wprowadzanie pokarmów

Aby dziecko zaczęło akceptować nowe pokarmy, potrzebuje wielokrotnych ekspozycji i powtórzeń, żeby jego zmysły przyzwyczyły się do nieznanego i nowego jedzenia.

Ważne jest wspólne spożywanie posiłków!

- Odpowiednie wzorce z najbliższego otoczenia (spożywanie różnorodnych pokarmów przez rodziców).
- Wyeliminowanie dystraktorów, np. telewizora.

Funkcje słuchowe

Równoległe z rozwojem ruchowym przebiega rozwój słuchowy dziecka.

Zanim u dziecka rozwinię się mowa czynna, rozwija się mowa bierna.

Ogromne znaczenie w rozwoju mowy werbalnej stanowi „**kąpiel słowna**”.

Należy pamiętać, aby „nie wylać dziecka z kąpielą”.
Uważajmy na „język nianiek”! (kompromis)

Rodzaje komunikacji

W pierwszym roku życia dziecka kształtują się różne sposoby **komunikacji przedwerbalnej**: płacz, krzyk, spojrzenie, ruchy ciała.

Właściwa reakcja rodziców wspomaga rozwój mowy biernej i czynnej.

Rodzaje komunikacji:

- receptywna – umiejętność właściwego reagowania na komunikaty innych osób
- ekspresywna – repertuar stosowanych, różnorodnych form ekspresji w relacjach z najbliższymi osobami

Akcja - Relacja

Do rozwijania komunikacji potrzebny jest nadawca i odbiorca!

Aby dziecko mogło rozwijać mowę, musi przyjmować obie role. Dlatego też niezwykle ważny jest **kontekst społeczny**.

Właściwe reakcje na komunikaty dziecka wpływają na prawidłowy rozwój jego mowy.

Akcja - Relacja

Najważniejsze zatem jest budowanie **RELACJI**.

Podstawą jest budowanie w dziecku doświadczenia, że jest ono słuchane.

Dorośli powinni jak najczęściej wchodzić **z dzieckiem w interakcję**.

W sytuacji, gdy dziecko nie mówi, powinni odgrywać „podwójną rolę” – pytać i odpowiadać, ale nie wymagać powtarzania.

Akcja - Relacja

Mowa rozwija się w dialogu, a **dialog jest oparty na wymianie i naprzemienności.**

Tej zasady dzieci uczą się poprzez naśladowanie, ukierunkowywanie i podtrzymywanie uwagi przez rozmówcę.

Zasada ta powinna odnosić się już do przedwerbalnych komunikatów wysyłanych przez dziecko, takich jak: spojrzenie, uśmiech, gest czy mimika.

Właściwa reakcja rodziców lub opiekunów **wspomaga rozwój mowy** biernej i czynnej.

Okresy rozwoju mowy dziecka według Leona Kaczmarka

Według Leona Kaczmarka w rozwoju mowy wyodrębnia się 4 okresy:

- okres melodii (0-1 r.ż.)
- okres wyrazu (1-2 r.ż.)
- okres zdania (2-3 r.ż.)
- okres swoistej mowy dziecięcej (od 3 do 7 r.ż.)

Okresy rozwoju mowy dziecka według Leona Kaczmarka

Okres melodii (0–1 r.ż.) rozpoczyna się z chwilą urodzenia i trwa do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia. Początkowo występuje **krzyk i płacz**. W ten sposób dziecko porozumiewa się z otoczeniem i odbywa swoisty trening oddechowy. Z czasem dziecko wydaje dźwięki podobne do samogłosek i spółgłosek, to tak zwane **głużenie**. Dziecko robi to nieświadomie, ale ćwiczy sobie w ten sposób narządy artykulacyjne.

Około 5-6 miesiąca życia zaczyna się etap **gaworzenia**, świadomego powtarzania i naśladowania dźwięków mowy.

Zwykle **około pierwszego roku życia** pojawiają się pierwsze, najprostsze słowa: *mama, tata, baba*.

Okresy rozwoju mowy dziecka według Leona Kaczmarka

Okres wyrazu (1-2 r.ż.) – słowa, które zaczyna wymawiać dziecko są już kojarzone z przedmiotem lub osobą. Dziecko potrafi wymawiać samogłoski ustne i najłatwiejsze spółgłoski: *p, b, m, t, d, n, ś*. Mówi proste wyrazy: *mama, tata, lala, daj...* Czasami w trudniejszych wyrazach pomija sylaby, wymawia tylko pierwszą lub ostatnią.

Trudniejsze dźwięki mowy zastępuje tymi, które już potrafi wymówić. Często upraszcza grupy spółgłoskowe. **Półtoraroczne** dziecko ma w swoim repertuarze około 50 słów, a **dwulatek** już ponad 400. Pojedyncze wyrazy wzbogacane są gestem.

Okresy rozwoju mowy dziecka według Leona Kaczmarka

Okres zdania (2–3 r.ż.) – pojawiają się proste zdania.

Dziecko potrafi wymawiać wszystkie samogłoski, również *ę, a*, a do repertuaru spółgłosek dołączają: *f, w, ś, ź, ć, dź, k, g, j, ł*.

Czasem pod koniec tego okresu pojawiają się również głoski *l, s, z, c, dz*. Te głoski czasem zastępowane są łatwiejszymi.

W tym wieku może występować swoista mowa dziecięca: przestawki głoskowe, opuszczanie sylaby początkowej lub końcowej, zniekształcenie oraz kontaminacje.

Okresy rozwoju mowy dziecka według Leona Kaczmarka

Okres swoistej mowy dziecięcej (3-7 r.ż.) trwa najdłużej. Wtedy mowa powinna już być zrozumiała dla otoczenia, a nie tylko dla najbliższych. Dziecko zaczyna posługiwać się zdaniami. Zdarzają się metatezy, czyli przestawienia i substytucje głosek. Czasem pojawiają się kontaminacje, czyli zlepienie dwóch wyrazów w jeden.

Między czwartym a piątym rokiem życia dziecko wchodzi w etap pytań o wszystko. Pod koniec tego okresu dziecko powinno wymawiać wszystkie głoski i prawidłowo je artykułować w mowie spontanicznej.

Mowa a integracja sensoryczna

Istotną rolę w rozwoju mowy odgrywa dojrzewanie i funkcjonowanie układu nerwowego. Ważny też jest przebieg procesów integracji poszczególnych systemów zmysłowych, ilość doświadczeń sensorycznych oraz stopniowe doskonalenie tych układów.

Jak to wszystko powiązać ze sobą?

„Procesy integracji sensorycznej przebiegają w ośrodkowym **układzie nerwowym na różnych poziomach**. Wielozmysłowe informacje odbierane są na niższym poziomie, czyli pniu mózgu, rdzeniu przedłużonym, tworze siatkowatym i mózdzku. Od właściwego funkcjonowania tych struktur zależy prawidłowy rozwój ośrodków korowych odpowiedzialnych głównie za funkcje wzrokowe, słuchowe i mowę. Ich działanie stanowi podstawę procesów rozwoju i uczenia się. **Mowa czynna jest końcowym produktem integracji sensorycznej...**”

Bożena Odowska-Szlachcic, *Metoda integracji sensorycznej we wspomaganiu rozwoju mowy u dzieci z uszkodzeniami ośrodkowego układu nerwowego*, str.31

Układy zmysłowe

- Słuch
- Wzrok
- Smak
- Węch
- Dotyk
- Układ przedsionkowy
- Układ proprioceptywny
- Układ interoceptywny

Najważniejsze i najbardziej pierwotne układy zmysłowe

- Układ przedsionkowy
- Układ proprioceptywny
- Układ dotykowy

Układ przedsionkowy

Układ przedsionkowy zlokalizowany jest w uchu wewnętrznym. Jest najwcześniej dojrzewającym i najważniejszym systemem zmysłowym. Poprzez receptory znajdujące się w uchu środkowym umożliwia odbieranie wrażeń związanych z ruchem.

System ten koordynuje odbieranie i przetwarzanie wrażeń przez inne układy (dotykowy, proprioceptywny, wzrokowy i słuchowy). Prawidłowe działanie tego systemu umożliwia dziecku właściwy rozwój sensomotoryczny.

Układ przedsionkowy wpływa na utrzymywanie równowagi, napięcie mięśniowe, koordynację i płynność ruchu. Wpływa również na zdolność koncentracji uwagi, prakcję oralną oraz ruchomość aparatu artykulacyjnego.

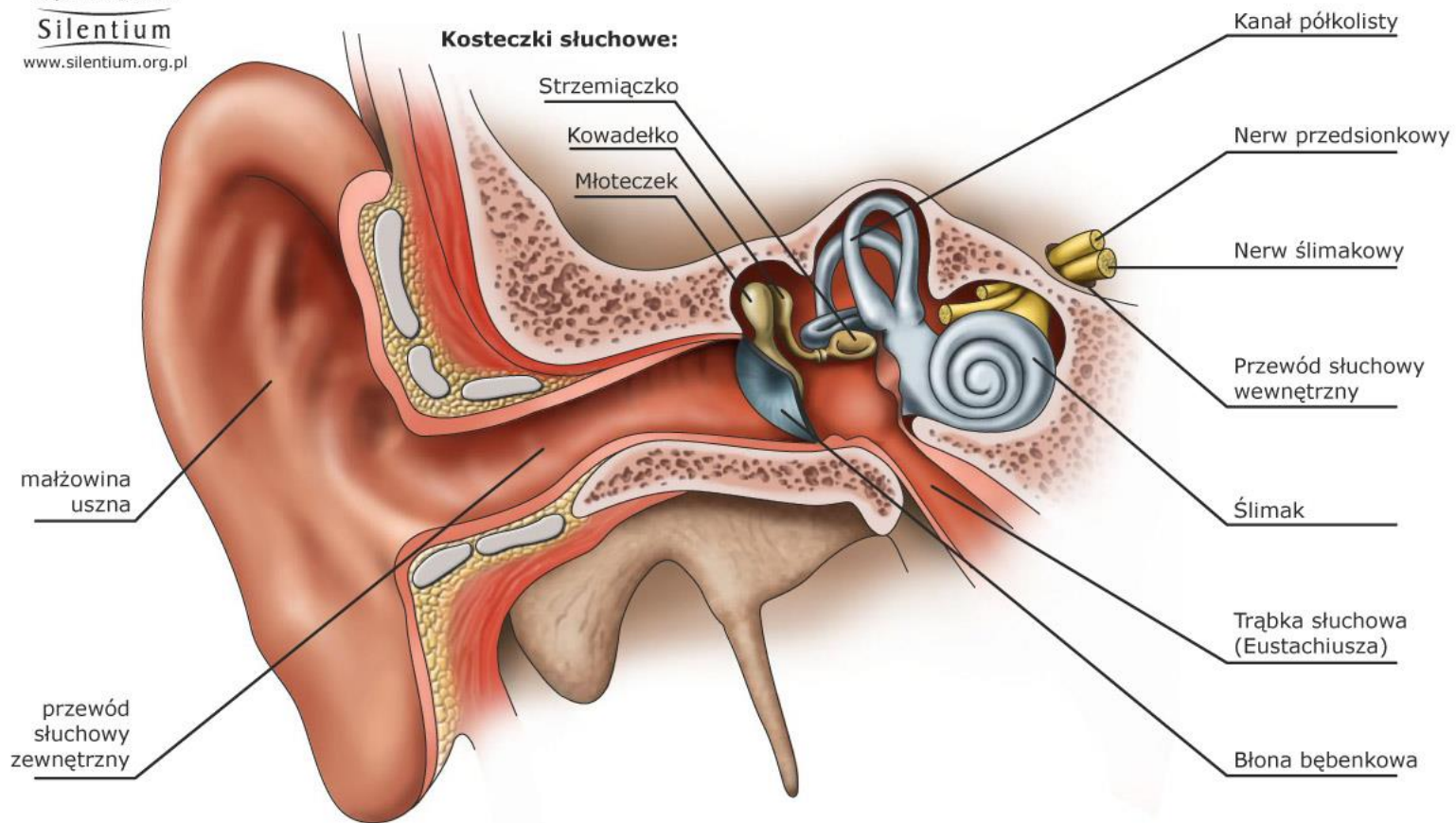
Układ przedsionkowy

© Wydawnictwo „Silentium”

Silentium

www.silentium.org.pl

Układ słuchowy

Układ słuchowy odpowiada za odbieranie i różnicowanie dźwięków z otoczenia. Jest ściśle skorelowany z rozwojem mowy. Dzięki niemu kształtują się cechy prozodyczne w funkcjach słuchowo-językowych, możliwy jest rozwój słuchu fonemowego oraz doskonalenie analizy i syntezy słuchowej.

Układ przedsionkowy i słuchowy

„Układy **przedsionkowy i słuchowy** są unerwiane przez ten sam nerw (VIII przedsionkowo-ślimakowy), co powoduje między nimi bliski związek neuroanatomiczny. Zależność ta sprawia, że stymulacja układu przedsionkowego wspomaga rozwój mowy dzięki uaktywnianiu funkcji słuchowo-językowych”.

Bożena Odowska-Szlachcic, *Metoda integracji sensorycznej we wspomaganiu rozwoju mowy u dzieci z uszkodzeniami ośrodkowego układu nerwowego*, str.28

Układ dotykowy

Układ dotykowy jest największym i najbardziej pierwotnym układem zmysłowym. Pomaga różnicować to, czego dotykamy i gdzie jesteśmy dotykani. Ma wpływ na poczucie bezpieczeństwa, równowagę emocjonalną, koncentrację uwagi i funkcje ruchowe.

Wpływa na kształtowanie się somatognozji (schematu ciała), a także na kształtowanie się kinestezji artykulacyjnej i prakcji oralnej.

Kinestezja artykulacyjna to czucie ułożenia narządów mowy właściwe poszczególnym głoskom (Styczek 1980).

Praksja oralna to umiejętność wykonywania celowych ruchów w obrębie jamy ustnej.

Poziomy integracji sensorycznej

Pierwszy poziom integracji sensorycznej – tu odbywa się przetwarzanie bodźców przedsionkowych, proprioceptywnych, dotykowych i integracja odruchów niemowlęcych. Pojawia się koordynacja bodźców dotykowych, węchowych i smakowych. Te kanały u niemowlęcia pełnią główną rolę zdobywania doświadczeń. Zapewniają mu również poczucie bezpieczeństwa. Odpowiednia ilość dostarczanych bodźców powoduje integrację wrażeń przedsionkowych, proprioceptywnych i dotykowych.

Poziomy integracji sensorycznej

Drugi poziom integracji – to etap, kiedy zakres integracji wrażeń przedsionkowych, dotykowych i proprioceptywnych rozszerza się. Teraz kształtuje się percepcja ciała i rozwija się schemat ciała. Pojawia się umiejętność planowania motorycznego, a to z kolei wpływa na kinestezję artykulacyjną. Doskonali się percepcja słuchowa i wzrokowa. Rozwija się mowa bierna, a następnie mowa czynna.

Poziomy integracji sensorycznej

Trzeci poziom integracji – to dalsze i doskonalsze współdziałanie układów przedsionkowego, proprioceptywnego i dotykowego. Rozwija się duża i mała motoryka, która ma ogromny wpływ na motorykę artykulacyjną. Nadal doskonalą się percepcja wzrokowo-słuchowa. Rozwija się słuch mowny, pamięć wzrokowa i słuchowa.

Poziomy integracji sensorycznej

Czwarty poziom integracji – ostatni, podczas którego dokonuje się intensywny rozwój procesów poznawczych poprzez właściwy odbiór i przetwarzanie różnorodnych wrażeń zmysłowych. Intensywnie doskonalą się koordynacja wzrokowo-słuchowo-ruchowa, a kinestezja artykulacyjna osiąga odpowiedni poziom i umożliwia dziecku prawidłową artykulację wszystkich głosek. Wypowiedzi dziecka powinny być prawidłowe.

Objawy zaburzeń integracji sensorycznej

Objawy nieprawidłowości w funkcjonowaniu **układu przedsionkowego**:

- słabe reakcje równoważne
- obniżone napięcie mięśniowe, w tym **aparatu artykulacyjnego**
- nieprawidłowe reakcje posturalne
- zaburzona koordynacja obustronna
- **trudności w odbiorze i przetwarzaniu wrażeń słuchowych i wzrokowych**

Objawy zaburzeń integracji sensorycznej

Dysfunkcje w obrębie **układu proprioceptywnego** przejawiają się:

- słabą percepcją ciała
- zaburzeniami w planowaniu motorycznym, w tym również zaburzeniami kinestezji artykulacyjnej

Objawy zaburzeń integracji sensorycznej

Nieprawidłowości w zakresie funkcjonowania **układu dotykowego** dotyczą:

- nadwrażliwości na bodźce dotykowe w obrębie całego ciała, w tym aparatu artykulacyjnego
- wzmożonej ruchliwości i problemów z koncentracją uwagi
- trudności w rozpoznawaniu bodźca dotykowego i określaniu miejsca dotknięcia

Praksja oralna

Ekspresja językowa to proces tworzenia oraz przekazywania odbiorcy naszych myśli za pomocą określonych ruchów narządów artykulacyjnych.

Rozwój mowy ściśle wiąże się z przebiegiem i poziomem rozwoju ruchowego. **Słaba sprawność motoryczna oraz koordynacja narządów mowy powoduje, że dziecko nie potrafi wykonać precyzyjnych ruchów narządów artykulacyjnych, niezbędnych do wypowiedzenia danej głoski.**

Symptomy dysfunkcji słuchowo-językowych

Główne symptomy dysfunkcji słuchowo-językowych, wynikających z nieprawidłowego funkcjonowania układu przedsionkowego, proprioceptywnego i słuchowego:

- opóźniony rozwój mowy i zaburzenia mowy
- słaba słuchowa pamięć słowna
- trudności w odtwarzaniu i naśladowaniu dźwięków
- wolne tempo przetwarzania informacji słuchowych
- zaburzenia funkcji prozodycznych

Przykładowe strategie terapeutyczne

- mówienie do dziecka podczas zabaw terapeutycznych, nazywanie czynności, części ciała, przedmiotów...
- zabawy dźwiękowo-onomatopeiczne, naśladowanie różnych dźwięków z otoczenia
- dużo gier i zabaw wymagających aktywności ruchowych
- toczenie, turlanie, leżenie na plecach, podskakiwanie, skoki na trampolinie, jazda na deskorolce, ćwiczenia na dużej piłce

Przykładowe strategie terapeutyczne

- czołganie się, tory przeszkód, czworakowanie
- imitowanie czynności domowych, pielęgnacyjnych
- ćwiczenia ruchów naprzemiennych, pajacyki, kreślenie orłów
- rozpoznawanie faktur bez udziału wzroku, domina dotykowe
- zabawy manualne, kreślenie obrazków i wzorów w piasku lub w kaszy mannie, szukanie przedmiotów ukrytych w pojemniku z ryżem lub fasolą, zabawy z ciastoliną lub plasteliną

Ogólny zakres wspomagania rozwoju mowy

Stymulacja układu przedsionkowego:

- huśtanie się w hamaku, na huśtawce
- jazda na hulajnodze
- zabawy na karuzeli
- zjeżdżanie ze zjeżdżalni
- skakanie na trampolinie
- skakanie na piłkach
- kręcenie się na obrotowym krześle
- turlanie się

Ogólny zakres wspomagania rozwoju mowy

Stymulacja układu proprioceptywnego:

- masaż całego ciała poprzez ugniatanie
- dociskanie
- wałkowanie
- masaż piłkami o różnym stopniu sprężystości
- zawijanie w koc, karimatę, folię z bąbelkami
- ściskanie w dłoni piłeczek o różnej sprężystości i fakturze
- rozciąganie gumowych taśm

Ogólny zakres wspomagania rozwoju mowy

Usprawnianie funkcji słuchowych:

- rozpoznawanie dźwięków podczas stymulacji przedsionkowej
- wsłuchiwanie się w otoczenie
- intensywne wachlowanie uszu wachlarzami

Stymulacja wibracyjna masażerami w obrębie przedramion, dłoni i stóp.

Stymulacja twarzy szczoteczkami, miotełkami, pędzelkami.
Uciskanie, opukiwanie, obszcypywanie.

Ćwiczenia koordynacji ruchowej – łączenie ruchów rąk i dłoni z ruchami języka.

Ogólny zakres wspomagania rozwoju mowy

Kształtowanie właściwego napięcia mięśniowego sfery oralnej: rozciąganie aparatu artykulacyjnego, np. robienie min i grymasów twarzy, ćwiczenia warg i języka.

Prowokowanie do oddychania nosem i regulacja oddechu: bazowanie na oddechowych odruchach pierwotnych, np. wężanie, kichanie, sapanie, kasłanie, puszczenie baniek mydlanych, nadmuchiwanie baloników, zdmuchiwanie płomienia świecy, zabawy z gwizdkami, dmuchawkami, wiatraczkami i słomkami.

Stymulacja zapachowa: różnicowanie, rozpoznawanie, wdychanie zapachów, zagadki zapachowe.

Ważne

- **Wyczuwanie własnego ciała.**

Dotykanie części ciała, czołganie się, chodzenie po wąskim torze, tupanie, bieganie, maszerowanie.

- **Naśladowanie czynności.**

Naśladowanie wskazywania, naśladowanie ruchów, zabawy onomatopeiczne, imitowanie czynności. Terapeuta pokazując, nazywa np. części ciała.

Piosenka „Moje ciało”

- **Ruch z drugą osobą.**

Dotykanie się różnymi częściami ciała, inicjowanie ruchu poprzez ciągnięcie, pchanie.

Oddychanie

- wdech nosem – wydech ustami
- wdech, ręce do przodu – wydech, ręce w dół
- wdech, ręce do góry – wydech, ręce w dół
- wdech, ręce do tyłu – wydech, ręce wzdłuż tułowia

- oddychanie przeponowe: bujanie misia
- na leżąco: wdech, ręce mocno w materac – wydech, rozluźnienie
- wdech z uniesieniem rąk lub nóg – wydech z opuszczeniem kończyn

Początkowa stymulacja

- skoki obunóż
- przeskakiwanie z nogi na nogę
- przysiady i wstawanie
- wahadłowe ruchy głową
- pajacyki
- skoki żabki
- pajączki
- skakanie na materacu
- kołysanie się do przodu, do tyłu, na boki

Początkowa stymulacja c.d.

- toczenie piłki po ścianie
- „naleśniki”
- wskakiwanie do hula-hop
- zabawy w przepychanie
- „walki kogutów”
- przenoszenie piłka za głowę
- „rozpakowywanie paczki”
- przenoszenie ciężkich przedmiotów

Dziecko samo organizuje potrzebne przedmioty.

Koordinacja obupółkulowa

- robienie „orłów”
- podnoszenie prawej ręki i lewej nogi w pozycji leżącej – potem zmiana
- chwytanie lewej pięty prawa ręką i odwrotnie
- dotykanie kolan łokciami – prawe do lewego
- „pajacyk”
- „lajkonik”
- prostowanie ręki i nogi w pozycji klęku podpartego

- *Challenge - masowanie i uderzanie 😊*

Sekwencja do realizacji w domu (B. Odowska-Szlachcic)

- stymulacja zapachowa (np. musztarda, wanilia)
- wskakiwanie obunóż do hula-hop
- stanie na jednej nodze z fiksacją wzroku na przedmiocie
- masaż twarzy (oklepywanie, opukiwanie)
- opukiwanie uszu dłonią ułożoną w łódkę
- ostukiwanie palcem wnętrza ucha
- energiczne wachlowanie uszu
- kompresja stawów

c.d. sekwencji do realizacji w domu

- zawijanie w koc, karimatę i uciskanie całego ciała
- masaż ciała i stóp piłkami o różnej sprężystości
- wałkowanie pleców i nóg wałkiem kuchennym
- naśladowanie różnych układów ciała, dłoni i płaców
- pocieranie dłońmi o różne powierzchnie
- uczulanie wałka dziąsłowego (bodźcowanie termiczne)
- stymulacja zapachowa, np. wanilią (5-7 s)

Rozwijanie kompetencji językowej i komunikacyjnej dzieci

S. Grabias wymienia następujące składowe:

- Umiejętność budowania zdań gramatycznie poprawnych (sprawność gramatyczna).
- Umiejętność doboru społecznych środków językowych do umysłowych możliwości odbiorcy oraz do funkcji, jaką pełni on w społeczeństwie (społeczna sprawność językowa).
- Umiejętność posługiwania się językiem w wytworzonych przez społeczeństwo sytuacjach interakcyjnych (sprawność sytuacyjna).
- Umiejętność osiągnięcia celu założonego przez nadawcę wypowiedzi (sprawność pragmatyczna).

Rozwijanie kompetencji językowej i komunikacyjnej u dzieci

- Ćwiczenia słownikowe rozwijające i zwiększające zasób słownictwa dziecka.
- Rozwijanie umiejętności używania liczby mnogiej rzeczowników.
- Rozwijanie umiejętności rozumienia i używania właściwych form fleksyjnych.
- Rozwijanie umiejętności tworzenia pojęć kategoryalnych.

Rozwijanie kompetencji językowej i komunikacyjnej u dzieci

- Rozwijanie umiejętności posługiwania się liczebnikami głównymi i porządkowymi.
- Tworzenie przeciwieństw.
- Konstruowanie twierdzeń do podanych zaprzeczeń i odwrotnie.
- Kształtowanie rozumienia i użycia wyrażeń przyimkowych.

Rozwijanie kompetencji językowej i komunikacyjnej u dzieci

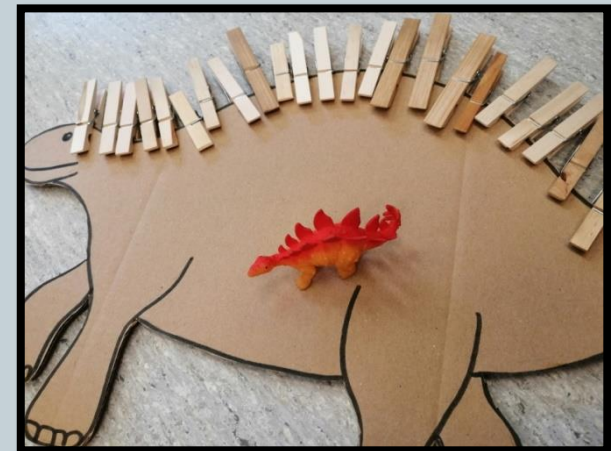
- Doskonalenie zdolności rozumienia tekstu.
- Doskonalenie umiejętności odpowiadania na pytania.
- Rozwijanie umiejętności rozumienia i używania związków frazeologicznych.
- Opisywanie przedmiotów z najbliższego otoczenia, znanych osób, miejsc.

Rozwijanie kompetencji językowej i komunikacyjnej u dzieci

- Kształtowanie zdolności logicznego myślenia.
- Przedstawianie wydarzeń w ciągu przyczynowo-skutkowym.
- Kształtowanie zdolności samodzielnego tworzenia wypowiedzi na podstawie obrazka lub historyjki obrazkowej.
- Budowanie logicznych zdań na określony temat.
- Zachowywanie poprawnego szyku w zdaniu.
- Prowadzenie krótkich dialogów.
- Odgrywanie ról.

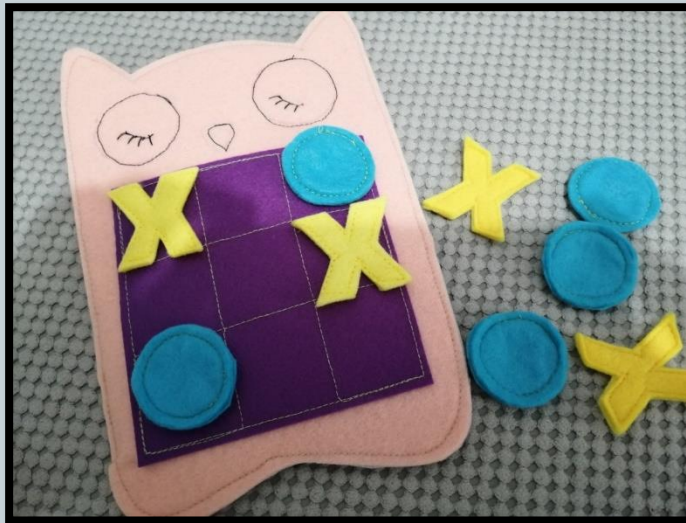
Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

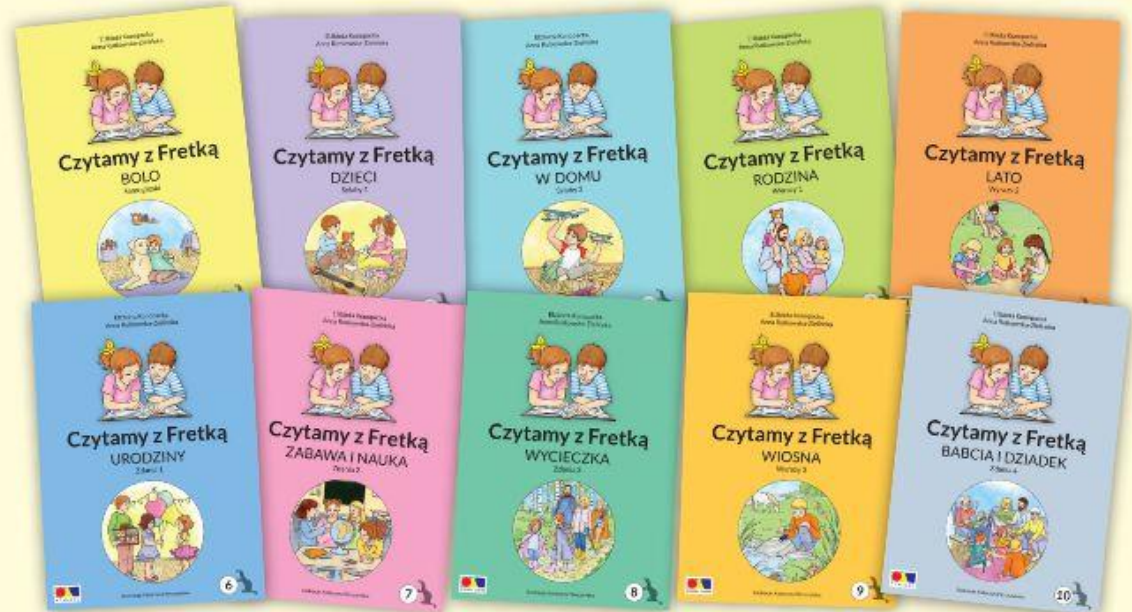
Przykładowe aktywności

Przykładowe aktywności

Czytamy z Fretką

Przykładowe aktywności

Literatura

- Borkowska M. *Niepelnosprawność ruchowa u dzieci*, w: *Uczeń z niepełnosprawnością ruchową w szkole ogólnodostępnej*, Loska M., Myślińska D. (red.), Warszawa 2005.
- Godwin Emmons P., McKendry Anderson L., *Dzieci z zaburzeniami integracji sensorycznej*, Warszawa 2007.
- Kirby A., *Dyspraksja rozwojowe zaburzenie koordynacji*, Warszawa 2010.
- Maas Violet F., *Integracja sensoryczna a neuronauka – od narodzin do starości*, Warszawa 2007
- Maas Violet F., *Uczenie się przez zmysły*, Warszawa 1998.
- Masgutowa S., Regner A., *Rozwój mowy dziecka w świetle integracji sensorycznej*, Wrocław 2009.
- Odowska-Szlachcic B., *Metoda integracji sensorycznej we wspomaganie rozwoju mowy u dzieci z uszkodzeniami ośrodkowego układu nerwowego*, Gdańsk 2010.
- Pauli S., Kisch A., *Co się dzieje z moim dzieckiem? Zaburzenia rozwoju ruchowego i postrzegania*, Warszawa 2004.

Dziękujemy za spotkanie 😊

fretka | Terapia
logopedyczna
i integracja
sensoryczna
Elżbieta Konopacka